

מלאכת שבת ע"י שינוי - שיעור 521

I. מקור העניין

(א) טעם פטור שינוי משום מלאכת מחשבת ולכן המוציא במנעלו או בפיו דבר שאין דרכו בכך פטור עיין במשנה (ז"ג:) איברא לרבי אליעזר לית ליה הפטור של מלאכת מחשבת (כריתות י"ט. ושבת ז"ד:) ואנן לא פסקינן כן וצ"ע אם שינוי ע"י נכרי חשיב שבות דשבות (שש"כ ג - ל - הערה מ"ו)

(ב) לכן היוצא מרשות היחיד לרשות הרבים וסוכריה בפיו חייב אמנם המכניס כפתור לתוך פיו ויוצא מרשות לרשות פטור כי אין דרכו בכך

(ג) החילוק בין שינוי באיכות הפועל ואיכות הנפעל - עיין באגלי טל (צסוף הפתיחה) שהכותב ביד שמאל או הנוטל צפרניו זו בזו פטור שהוא שינוי באיכות הפועל אבל לחבירו דאינו יכול לאמן את ידיו ליטול יפה הוא שינוי באיכות הנפעל (רש"י שס) והוא פטור בכל התורה כולה כמו אכילה שלא כדרכה ועירב במאכלי אסורה דבר מר ועיין בשיעור 83 הנפק"מ להלכה בשינוי ע"י נכרי

(ד) מחיקת אותיות על עוגות בסכין אם חשיב שינוי - עיין בדגול מרובה (ש"מ - ג) דחשיב שינוי שאין דרך למחוק בסכין אמנם מהמג"א ומהמ"ב (שס) לא משמע הכי דבדרך כלל אין עושין מחיקת אותיות בסכין מ"מ בנ"ד דרכו בכך ואסור

(ה) כתיבה ביד שמאל חשיב שינוי ולא פתיחת וכבוית החשמל וכדומה (ח"א ט - ז)

(ו) הוליכת טבעת אשתו על ידו להוליכה אצל אומן לתקן חשיב כדרכו (ס"ג:) אבל הוצאת חפץ על ראשו דאנשי הוצל חשיב שלא כדרכו (ז"ג:)

(ז) אם שינוי חשיב שבות קל ואפילו יותר קל מאמירה לנכרי

1. עיין בעירובין (ס"ח:) דשבות של אמירה לנכרי קיל טפי משום שהוא שבות שאין בה מעשה וכן משמע ממי שהחשיך בדרך (קנ"ג:) דשינוי ע"י ישראל חמיר יותר מאמירה לנכרי וכן משמע משו"ע (ה"ט - ז) בענין סתירת תנור הטוח בטיט וכ"כ התוספות (ס"ג: ד"ה וכל) בענין הכנסת אשה התפילין דשינוי חמיר טפי דיכול לבוא להכניסה כדרכו

2. אמנם בר"ן (חצית ד"ה וצמקוס ס"ח) כתב דשבות דכלאחר יד קיל טפי משבות דשבות הנעשה כדרכו ע"י נכרי והובא דבריו בד"מ (שכ"ח - ט) וכ"כ הרשב"א (תהילה לדוד שכ"ח - כ"ז) וראיתו מצנור שעלו בו קשקשין דמתקן כלאחר יד (כתובות ס:) ועיין ברש"י (פסחים ס"ו: ד"ה שיש לו היתר) דשבות של כלאחר יד לא חמיר כשאר שבות דכל כלאחר יד לא שכיחא

II. השאלות הנוגעות למעשה

(א) איסור תורה ע"י שינוי לצורך חולה שאין בו סכנה - עיין בשו"ע הרב (שכ"ח - ט) שהתיר והמ"ב (סקנ"ד) כתב דהתירו דוקא איסור דרבנן בשינוי ועיין בכתובות

(ס) דגונח יונק חלב בשבת והוא מפרק כלאחר יד במקום צערא והשער הציון (תל"ו - ט) כתב שאין ראייה משם שהוא שינוי גמור ולא גזרינן כמו בישול בחמה ועיין בשש"כ (ל"ג - הפנה י"ז*) שהגרשו"א הכריע כהשו"ע הרב היוצא לדינה דלהדליק נר כלאחר יד לצורך רפואתו מותר לשיטת השו"ע הרב וכיבוי בשינוי מותר אפילו להמ"ב לחולה וגם צפורן שפירש רובה מותר במקום צער ע"י שינוי ולהר"ן (הג"ל) וסעייתו ודאי יש להקל אמנם דעת האג"מ דהדלקת החשמל במרפקו אין חשיב שינו

(ב) איסור תורה ע"י שינוי לצורך הפסד מרובה - עיין בהר"ן (נחצית דף ס"ח ד"ה ממעכן) דיש לסמוך להתיר אפילו איסור תורה כלאחר יד במקום הפסד גדול וראיתו מצנור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגליו והביא הדרכי משה (שכ"ח - אות ט) שיטת הר"ן וכ"כ השו"ע הרב אמנם הפמ"ג (שלו"ז צמ"ז אות ט) כתב דהתירו שם דוקא איסור דרבנן וכ"כ המ"ב (סקמ"ו) דהקשקשין היו תלושים שהוא רק שבות דשבות במקום הפסד ועיין בחזו"א (נ"ו - ד) דאין ללמוד מצנור להתיר בעלמא שינוי במקום הפסד ואין להקשות ממי שהחשיך (ק"ג:) דע"י נכרי קיל טפי משינוי דשם הוא בהול ולכן דוקא שם נכרי יותר טוב וע"ע ברמ"א (כ"ט - ז) לענין סתירת פי התנור דע"י נכרי יותר קל

(ג) להתיר שבות ע"י ישראל בשינוי במקום מצוה - עיין במג"א (ש"ז - ז) דבמקום הפסד גדול יש להתיר שבות ע"י ישראל שלא כדרכו ועיין במג"א (שלו"ט) דבמצוה מתירים טפי מבפסידה אמנם עיין באבני נזר (מ"ד) דאין להתיר במקום מצוה שבות דשבות ע"י ישראל ואין להקשות מצנור דפסידה מתיר טפי ממצוה ועיין באג"מ (ד - דף 63) בענין פתיחת סינק שנסתם בשבת דאם לא נסתם ממש שיוצאין המים מעט מעט יש להתיר לתקנו בשינוי אם הוא צורך הרבה ואם נסתם לגמרי יש להתיר ע"י נכרי ולכן במקום צורך הרבה יש להקל ולכאורה ה"ה במקום מצוה יש להקל להאג"מ הג"ל ועיין בבה"ל (שט"ז - י"ג ד"ה לז"ד) ואפשר בית הכסא יש להקל ע"י ישראל תיקון דאורייתא בשינוי משום גדול כבוד הבריות עיין באג"מ (ד - ס"ה - ה)

(ד) לכן מותר לקרוע נייר טואלט כלאחר יד דהיינו שיחזיק את הנייר לא ביד אלא במרפק האחד ובמרפקו השני יקרענו באופן שאין עצה אחרת לקנח בו משום כבוד הבריות (שש"כ כ"ג - ט"ז)

(ה) הוצאה כלאחר יד בבין השמשות ברה"ר - עיין בשו"ע הרב (שמ"ט - ג) דאסור אפילו לדבר מצוה כמו משאצ"ג דהם שבותים חמורים לפי שבקל יוכל לבא לידי איסור תורה (תוספות ס"ז ד"ה וכל) ולא כהר"ן ולא כהרש"י הג"ל

(ו) בישול לחולה שאין בו סכנה כלאחר ידו אין להתיר מאחר שבשעת בישול התבשיל אין בו שום שינוי בשעה שנעשית המלאכה (מאור השבת ח - ה) ולכן יש להתיר ע"י בישול עכו"ם (משמרת שלום דף ק"ה)

(ז) מי שהוציא קטנה באופן שיניח ידיו עליה ויכופף סופי אצבעותיו מתחתיה הרי היא הוצאה בשינוי דהוצאה כדרך היא כשמניח ידיו מתחתיו (מלכים אומניך דף קל"ז) ועיין במ"ב (ש"ח - ק"ד) דרק קטן שאינו יכול לילך בעצמו כלל אינו חשיב כחי נושא את עצמו ולכן באופן זה יש לו שבות דשבות